

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Humanitar Kolleci

Təsdiq edirəm:
Tədris işləri üzrə direktor müavini:

"__" "_____" 2020-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: Muzey işi və abidələrin mühafizəsi
Şöbə: Pedaqoji
Fənn Birləşmə komissiyası: Azərbaycan dili ədəbiyyat

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti (AR-nın Təhsil Nazirliyinin 06 Mart 2015-ci il tarixli iclasının qərarı ilə 07 sayılı əmri ilə təsdiq edilən fənn proqramı

Kodu: HF-B 01.

Tədris ili: (2019-2020 tədris ili) Semestr: II yaz

Tədris yükü: cəmi: 90(60 saat mühazirə, 30 saat seminar)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

Auditoriya N:

Saat: 12¹⁰-13⁴⁵

II.Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Mustafayeva Şaistə aydın qızı

Məsləhət günləri və saati: V gün saat 12⁰⁰- 15⁰⁰-dək

E-mail ünvanı: mustafayeva_saita @gmail.com

FBK-nın ünvanı: Lənkəran Ş.Axundov 31

III.Tövsiyyə olunan dərslik və dərs vəsaiti:

Əsas:

1.N.Abdullayev "Nitq mədəniyyəti əsasları" Bakı, 2013

2.A .Babayev "Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti" Bakı, 2011

İnternet resursları:

1. Az.Ükibooks.org/wiki/ nitq mədəniyyəti

2. www. Kitabyurd.org nitq mədəniyyəti

IV. Fənnin təsviri :

Bu fənnin tədris tələblərində öz fikrini həm yazılı, həm də şifahi formada düzgün, aydın məntiqi, yığcam, səlis, zəngin , canlı, sadə anaşılıq bir şəkildə ifadə edə bilmək bacarıq və vərdişləri yaratmaqdır

V. Fənnin məqsədi:

Fənnin tədris prosesində tələbələrə nitq mədəniyyəti haqqında məlumat verilməli, mədəni nitqə yiyələnməyin daha effektiv, səmərəli üsul və vasitələri şərh olunmalı , onlardan düzgün istifadə yolları göstərilməlidir.

VI. Davamiyyətə verilən tələblər:

Dərsdə davamiyyətə görə verilən maksimum bal 10 baldır.Balın miqdarı əsasən: tələbə semestr ərzində fənn üzrə bütün dərslərdə iştirak etdiyi halda ona 10 bal verilir; semestr ərzində fənnin tədrisinə ayrılan

saatların hər buraxılan 10%- nə 1 bal çıxılır; Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı normativ sənədlərdə müəyyən olunmuş həddən yuxarı (25%-dən çox) olduğu halda tələbə həmin fənnə imtahana buraxılmır və onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır və sonradan onun haqqında müvafiq qərar qəbul edilir.

VII.Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 10 bal sərbəst işlərin tərtib olunmasına görə, 10 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 20 bal kollektivumlara görə, 10 bal dərslərə davamiyyətinə görə.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzusunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- sualə cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

- 91-100 bal- əla (A)
- 81-90 bal-çox yaxşı (B)
- 71-80 bal- yaxşı (C)
- 61-70 bal- kafi (D)
- 51-60 bal –qənaətbəxş (E)
- 51-baldan aşağı- qeyri-kafi (F)

VIII.Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə Kollecın daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülcək.

Təqvim mövzu planı: Mühazirə: 60 saat ,seminar 30 saat Cəmi:90 saat

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Müh,sem	Tarix
1.	Mövzu №1. Azərbaycan dili haqqında məlumat. Heydər Əliyevin natiqlik məharəti Plan: 1. Heydər Əliyevin Azərbaycan dilinin inkişafında rolu 2. Heydər Əliyevin Azərbaycan dili haqqında verdiyi sərəncam və qərarlar 3. H. Əliyevin bir nitq kimi 4. H.Əliyevin Ana dilinə aid kəlamları Mənbə: 1-2	2	
2.	Mövzu №2. Nitq mədəniyyəti, onun predmeti məqsəd və vəzifələri Plan: 1. Nitq mədəniyyətinin predmeti 2. Nitq mədəniyyətinin məqsədi	2	2

	3. Nitq mədəniyyətinin vəzifələri Mənbə:1-2			
3.	Mövzu № 3. Nitq mədəniyyətinin tədqiqi, inkişafı və təbliği haqqında Plan: 1. Antik Yunanıstanda natiqlik 2. Aristotelin “Ritorika” əsəri 3. Qədim romada natiqlik məktəbi 4. Şərqdə natiqlik sənəti Mənbə: [1-3]	2		
4.	Mövzu №4. Mədəni nitqə verilən başlıca tələblər. Nitqin aydınlığı. Nitqin yığcamlığı Plan: 1. Nitq zamanı aydınlığın pozulmasının səbəbləri 2. Nitqin aydınlığı üçün tələb olunan amillər 3. Diksiya 4. Klassiklərin əsərlərində nitq yığcamlığı Mənbə: [1,2,3]	2	2	
5.	Mövzu № 5. Nitqin təmizliyi, düzgünlüyü Plan: 1. Dilin təmizliyini qorumaq üçün lazım olan tələblər 2. Dilin təmizliyini korlayan amillər 3. Düzgünlüyün mahiyyəti 4. Nitqin düzgünlüyü üçün başlıca şərtlər Mənbə: [1,2,4]	2		
6.	Mövzu № 6. Nitqin zənginliyi, sadəliyi və təbiiyi Plan: 1. Nitqin zənginliyinin meyarları 2. Nitqi zənginləşdirən vasitələr 3. İntonasiya 4. Nitqdə sadəliyin mahiyyəti 5. Nitqin sadəliyini pozulma halları Mənbə: [1-2]	2	2	
7.	Mövzu № 7. Nitqin orjinallığı, münasibliyi və rəbitəliyi Plan: 1. Nitqin orjinallığını göstərən cəhətlər 2. Nitqin orjinallığını təmin edən vasitələr 3. Nitqin rəbitəliyini təmin edən amillər Mənbə: [1-3]	2		
8.	Mövzu № 8. Nitqin ifadəliyi. Nitqin intonasiyası Plan: 1. Nitqin intonasiyası 2. Nitqin ifadəliyi yaradan vasitələr 3. Vurğu. Söz vurğusu 4. Məntiqi vurğusu 5. Həyəcanlı vurğu Mənbə: [1,2,4,]	2	2	
9.	Mövzu № 9 Nitq fasiləsi Plan: 1. Nitq fasiləsinin funksiyaları 2. Fasilənin mahiyyəti 3. Məntiqi fasilə 4. Psixoloji fasilə Mənbə: [1-3]	2		
10.	Mövzu № 10. Nitqin melodikliyi Plan:	2	2	

	<p>1. Nitqin melodikliyinin funksiyaları</p> <p>2. Melodiya ilə durğu işarələri arasındakı münasibət</p> <p>3. Tembr</p> <p>4. Sintaktik quruluşların tələffüz qaydaları</p> <p>5. Həmcins üzvlərinin tələffüzü</p> <p>Mənbə: [1,2,4.]</p>			
11.	<p>Mövzu № 11. Nitqin növləri və formaları</p> <p>Plan:</p> <p>1. Dil və nitq</p> <p>2. Dioloji nitq</p> <p>3. Monoloji nitq</p> <p>Mənbə: [1,2,4]</p>	2		
12.	<p>Mövzu № 12. Yazılı və şifahi nitq</p> <p>Plan:</p> <p>1. Təşkil olunmuş nitq</p> <p>2. Yazılı və şifahi nitqin fərqləri</p> <p>3. Mühazirə</p> <p>4. Məruzə</p> <p>5. Çıxış</p> <p>Mənbə: [1-4]</p>	2	2	
13.	<p>Mövzu № 13. Natiqlik sənətinin sahələri</p> <p>Plan:</p> <p>1. İctimai şifahi nitq</p> <p>2. Məhkəmə natiqliyi</p> <p>3. Akademik natiqlik</p> <p>Mənbə: [1,2,4]</p>	2		
14.	<p>Mövzu № 14. İctimai məişət natiqliyi. Ekran nitqi</p> <p>Plan:</p> <p>1. Məişət nitqinin formaları</p> <p>2. Nida nitqi</p> <p>3. Telenitq</p> <p>Mənbə: [1,2,3]</p>	2	2	
15.	<p>Mövzu № 15. Əbədi dil, onun normaları</p> <p>Plan:</p> <p>1. Fonetik norma</p> <p>2. Leksik norma</p> <p>3. Qrammatik norma</p> <p>Mənbə: [1,2,3]</p>	2		
16	<p>Mövzu №16. Durğu işarələri onların işləmə məqamları</p> <p>Plan:</p> <p>1. Nöqtə və vergülün işləmə məqamı</p> <p>2. Nöqtəli vergül və defis</p> <p>3. İki nöqtə və üç nöqtə</p> <p>4. Sual və nida işarəsi</p> <p>Mənbə: 1-2</p>	2	2	
17.	<p>Mövzu №17. Ədəbi tələffüz normaları</p> <p>Plan:</p> <p>1. Orfoqrafik müəyyənləşdirən prinsiplər</p> <p>2. Fonetik prinsip</p> <p>3. Morfoloji prinsip</p> <p>4. Qrafik prinsip</p> <p>5. Tələffüzün üslubları. Orfoepik qaydalar</p> <p>Mənbə: 1-2</p>	2		
18.	<p>Mövzu № 18. Fonetikanın üslubu imkanları</p>	2	2	

	<p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ahəngdarlıq 2. Alliterasiya 3. Fonetik dəyişmələr 4. Frozoloji birləşmələr 5. Atalar sözü, zərb məsələləri, aforizmlər <p>Mənbə: [1-3]</p>			
19.	<p>Mövzu №19. Leksik üslub</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Leksik vasitələr 2. Sinonimlər 3. Antonim sözlər <p>Mənbə: [1,2,3]</p>	2		
20.	<p>Mövzu № 20. Bədii təsvir vasitələri</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Metafora 2. Bədii sual 3. Metanomiya 4. Sinektoxa 5. Epitet <p>Mənbə: [1,2,4]</p>	2	2	
21.	<p>Mövzu № 21. Funksional üslublar</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bədii üslub 2. Elmi üslub 3. Danışiq üslub 4. İctimai-publisistik <p>Mənbə: [1-2]</p>	2		
22.	<p>Mövzu № 22. Rəsmi üslub</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ərizə arayış 2. Tərcümüyü hal 3. Təliqə, etibarnamə <p>Mənbə: [1-3]</p>	2	2	
23	<p>Mövzu № 23. Nitqin etik məsələləri</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Danışığın etikası 2. Əxlaq etikanın tədqiqat obyektidir 3. Ayrı-ayrı sərələrdə etik- məsələlər <p>Mənbə: [1,2,4,]</p>	2		
24	<p>Mövzu № 24. Müraciət formalarından düzgün istifadə</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Müraciət məqsədilə işlədilən sözlər 2. Son zamanlar işlədilən müraciət formaları 3. Televiziya və radio verlişlərində istifadə olunan müraciətlər <p>Mənbə: [1-3]</p>	2	2	
25.	<p>Mövzu № 25. Sualvermə, söhbətə qoşulma. Nitqi dinləmə bacarığına yiyələnmə</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sualların verilməsində nəzakət qaydaları 2. Cavabvermə 3. Nitqi dinləmə 4. Şad və ya bəd xəbərin çatdırılması <p>Mənbə: [1,2,4.]</p>	2		

26.	Mövzu № 26. Rəy söyləmək, münasibət bildirmək, məsləhət vermək mühakimə yürütmək tərz Plan: 1. Rəy söyləmək 2. Münasibət bildirmək 3. Məsləhət vermək 4. Mühakimə yürütmək Mənbə: [1,2,4]	2	2	
27.	Mövzu № 27. Nitqin etik qayadalarına əməl etmək Plan: 1. Nitqdə etik qaydaların gözlənilməsi 2. Etikaya zidd sözlərə qarşı mübarizə 3. Nitq etiketi Mənbə: [1-4]	2		
28.	Mövzu № 28. Diskusiya mədəniyyəti Plan: 1. Dialoq 2. Diskussiya zamanı dialoqun şərtləri 3. Nitqin normal tempi Mənbə: [1,2,4]	2	2	
29.	Mövzu № 29. Mədəni nitqin etiketləri Plan: 1. Etiket sözünün mənası 2. Müraciət etiketləri 3. Görüşmə etiketləri 4. Təbrik etiketləri 5. Vidalaşma etiketləri Mənbə: [1,2,3]	2		
30.	Mövzu № 30. Söz, Mahiyyət, Şair və mütəfəkkilərin söz, kəlam ,dil haqqında mühazirələri Plan: 1. Şərq mütəfəkkilərinin kəlamları 2. Qərb mütəfəkkilərinin kəlamları 3. Ayrı-ayrı əsərlərdə kəlamlar və mülahizələr Mənbə: [1,2,3]	2	2	
Cəmi: 90		60	30	

IX. Sərbəst işin mövzuları:

1. Heydər Əliyevin nitq mədəniyyəti
2. Nitq mədəniyyətinin mövzusu, məqsədi və vəzifələri
3. Antik Yunanıstanda natiqlik
4. Şərqdə natiqlik sənəti
5. Mədəni nitqə verilən başlıca tələblər
6. Nitqin aydınlığı.
7. Nitqin yığcamlığı
8. Nitqin təmizliyi,
9. Nitqin düzgünlüyü
10. Nitqin zənginliyi
11. Nitqin zənginliyi, sadəliyi və təbiliyi
12. İntonasiyanın nitqdə rolu
13. Nitqin ifadəliyi
14. Nitqin fasiləsi

15. Sual cümlələrinin tələffüzü
16. Nida cümləsinin tələffüzü
17. Həmcins üzvlərinin tələffüzü
18. Xitabların tələffüzü
19. Dil və nitq
20. Dialoji və monoloji nitq
21. Yazılı və şifahi nitq
22. Natiqlik sənətinin sahələri
23. Əbədi dilin normaları
24. Əbədi dilin orfoqrafik normaları
25. Əbədi tələffüz normaları

X. Kollokvium sualları:

1. Heydər Əliyevin Azərbaycan dilinin inkişafında rolu
2. Nitq mədəniyyəti, onun predmeti, məqsəd və vəzifələri
3. Antik Yunanıstanda natiqlik
4. Aristotelin “Ritorika” əsəri
5. Qədim Romada natiqlik məktəbi
6. Mədəni nitqə verilən başlıca tələblər: aydınlıq və yığcamlıq
7. Nitqin təmizliyi və düzgünlüyü
8. Nitqin zənginliyi
9. Nitqin sadəliyi və təbiiyi
10. Nitqin orjinallığı, münasibliyi və rəbitəliliyi
11. Nitqin ifadəliliyi
12. Vurğu: söz, məntiqi, həyəcanlı vurğu

2 Kollokvium sualları:

1. Nitq fasiləsi
2. Nitqin melodikliyi
3. Nitqin növləri və formaları
4. Yazılı və şifahi nitq
5. Natiqlik sənətinin sahələri: ictimai natiqlik
6. Akademik natiqlik
7. Ədəbi dilin normaları
8. Durğu işarələri, onların işlənmə məqamları
9. Ədəbi tələffüz normaları
10. Fonetikanın üslubi imkanları
11. Leksik üslub
12. Bədii təsvir vasitələri

XI. İmtahan sualları:

1. Azərbaycan dili haqqında məlumat. Heydər Əliyevin natiqlik məharəti
2. Heydər Əliyevin Azərbaycan dilinin inkişafında rolu
3. Heydər Əliyevin Azərbaycan dili haqqında verdiyi sərəncam və qərarlar
4. H. Əliyevin bir nitq kimi
5. H. Əliyevin Ana dilinə aid kəlamları
6. Nitq mədəniyyəti, onun predmeti məqsəd və vəzifələri
7. Nitq mədəniyyətinin predmeti
8. Nitq mədəniyyətinin məqsədi
9. Nitq mədəniyyətinin vəzifələri
10. Nitq mədəniyyətinin tədqiqi, inkişafı və təbliği haqqında
11. Antik Yunanıstanda natiqlik
12. Aristotelin “Ritorika” əsəri
13. Qədim romada natiqlik məktəbi

14. Şərqdə natiqlik sənəti
15. Mədəni nitqə verilən başlıca tələblər. Nitqin aydınlığı.
16. Nitqin aydınlığı üçün tələb olunan amillər
17. Diskusiya
18. Klassiklərin əsərlərində nitq yığcamlığı
19. Lakonik
20. Nitqin təmizliyi, düzgünlüyü
21. Dilin təmizliyini qorumaq üçün lazım olan tələblər
22. Düzgünlüyün mahiyyəti
23. Nitqin düzgünlüyü üçün başlıca səbəblər
24. Nitqin zənginliyi, sadəliyi və təbiliyi
25. Nitqi zənginləşdirən vasitələr
26. Nitqin melodikliyi
27. İntonasiya
28. Nitqdə sadəliyin mahiyyəti
29. Nitqin sadəliyini pozulma halları
30. Nitqin orjinallığı, münasibliyi və rabitəliyi
31. Nitqin orjinallığını təmin edən vasitələr
32. Nitqin rabitəliyini təmin edən amillər
33. Nitqin ifadəliyi. Nitqin intonasiyası
34. Nitqin intonasiyası
35. Nitqin ifadəliyini yaradan vasitələr
36. Vurğu. Söz vurğusu
37. Məntiqi vurğusu
38. Həyəcanlı vurğu
39. Nitq fasiləsi
40. Məntiqi fasilə
41. Psixoloji fasilə
42. Nitqin melodikliyi
43. Tembr
44. Həmcins üzvlərinin tələffüzü
45. Nitqin növləri və formaları
46. Dil və nitq
47. Monoloji nitq
48. Yazılı və şifahi nitq
49. Əbədi dil, onun normaları
50. Akademik natiqlik

XII. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Fənnin tədrisinin sonunda tələblər “Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti” fənnindən müəyyən biliklərə malik olmalı o cümlədən fənn haqqında fikirlərini əsaslandırmağa bacarmalıdırlar. Azərbaycan dili və nitq fəninin tədrisi zamanı tələbələrə bu fənnin müxtəlif bölmələrinin və praktik tətbiqini öyrədilməsi fənn üzrə qoyulan əsas tələblərdən biridir.

Fənnin tədrisi zamanı qoyulan tələblər aşağıdakı kimidir:

- Mühazirə mətninin hazırlanması,
- test tapşırıqları,
- referat işləri,
- imtahan sualları,
- fərdi tapşırıqlar,

- “Azərbaycan dili nitq mədəniyyəti” fənninin inkişafının aktual istiqamət və problemləri
- “Azərbaycan dili nitq mədəniyyəti” fənninin digər elmlərlə əlaqəsini

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

“Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti” fənninin sillabusu tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus « Azərbaycan dili və Ədəbiyyat »(7 fevral 2020-ci il, protokol № 6). FBK-da müzakirə edilərək, bəyənilmişdir.

Fənn müəllimi: Ş.Mustafayeva

FBK sədri: Ü. Bəşirova